

مدیریت ورزشی - فروردین و اردیبهشت ۱۳۹۶
دوره ۹، شماره ۱، ص: ۸۳-۷۱
تاریخ دریافت: ۹۳/۰۴/۱۹
تاریخ پذیرش: ۹۳/۰۵/۱۹

تحلیل وضعیت بهداشتی-زیست محیطی اماکن ورزشی و رابطه آن با میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان استان های خراسان

علیرضا حجی پور^{۱*} - حسن اسدی دستجردی^۲

۱. دانشجوی دکتری، برنامه ریزی و مدیریت ورزشی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. ۲. استاد، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

چکیده

هدف پژوهش حاضر تحلیل وضعیت بهداشتی-زیست محیطی اماکن ورزشی و رابطه آن با میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان استان های خراسان است. روش پژوهش از نوع توصیفی-همبستگی است و اطلاعات به شکل میدانی جمع آوری شد. جامعه آماری کلیه اماکن و فضاهای ورزشی استان های خراسان بود (۵۵۲ فضا) که براساس روش نمونه-گیری خوشه ای ۹۰ فضا (از خراسان رضوی ۴۰، خراسان جنوبی ۲۹، خراسان شمالی ۲۱ مکان) به عنوان حجم نمونه انتخاب شد. ابزار تحقیق شامل دو پرسشنامه محقق ساخته و دو فرم جمع آوری اطلاعات بود که روایی پرسشنامه توسط گروهی از استادان دانشگاهی و اعتبار آن توسط ضریب آلفای کرونباخ ($\alpha_1 = 0.95$, $\alpha_2 = 0.96$) تأیید شد. تجزیه و تحلیل داده ها با آمار توصیفی و استنباطی (آزمون t و f و ضریب همبستگی پیرسون) و با استفاده از نرم افزار آماری SPSS20 صورت گرفت. نتایج نشان داد که میزان آگاهی مدیران، مربیان و کاربران در سطح مطلوبی قرار دارد. بین وضعیت بهداشتی و زیست محیطی اماکن ورزشی، به ترتیب با میزان مشارکت شهروندان ارتباط مستقیم و معناداری مشاهده شد ($r = 0.831$, $P \leq 0.05$ و $r = 0.873$, $P \leq 0.05$). بین آگاهی و علاقه بهداشتی و زیست محیطی به ترتیب با میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان ارتباط معناداری مشاهده نشد ($r = 0.775$, $P = 0.334$ و $r = 0.46$, $P = 0.078$). بین جنسیت و میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان خراسانی ارتباط معناداری یافت نشد ($r = 0.301$, $P = 0.32$). بنابراین می توان گفت به منظور ترغیب شهروندان به فعالیتهای ورزشی و استفاده از اماکن ورزشی، توجه به مسائل بهداشتی و زیست-محیطی اهمیت زیادی دارد و تمرکز بیشتر مسئولان و برنامه ریزان را می طلبد.

واژه های کلیدی

اماکن ورزشی، زیست محیطی، فعالیت بدنی، میزان مشارکت، وضعیت بهداشتی.

مقدمه

امروزه با تبدیل ورزش به پدیده اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی خیلی مهم، بسیاری از مردم در جوامع مختلف به اهمیت ورزش در حفظ سلامتی، نشاط و شادابی، افزایش توانایی‌های جسمی و روانی پی برده‌اند و به ورزش‌های تفریحی یا اوقات فراغت و عده‌ای نیز به‌عنوان ورزشکار حرفه‌ای به ورزش‌های قهرمانی یا رقابتی می‌پردازند؛ اما ورزش‌های اوقات فراغت یا ورزش قهرمانی همه در اماکن و تأسیسات ورزشی انجام می‌گیرند. اماکن و تأسیسات ورزشی باید به‌گونه‌ای ساخت، تجهیز و اداره شوند که پاسخگوی نیازها، انتظارات و علایق تمامی گروه‌ها باشند. بدیهی است که محیط بهداشتی و ایمن در ارتقای سلامت و شکوفایی استعداد افراد و نیز رضایت خاطر آنها مؤثر است (۵). ورزش و فعالیت‌های جسمانی مطلوب علاوه بر تحرک، نشاط و شادابی روحی و توانایی جسمانی، دارای اصول بهداشتی خاص خود است که رعایت آنها از بروز عواقب خطرناک جلوگیری می‌کند. یکی از مهم‌ترین مسائلی که همواره فکر بشر را از قدیمی‌ترین زمان‌های تاریخی به خود مشغول داشته، حفظ تندرستی و رهایی از درد و رنج و بیماری‌ها بوده است (۲۰). از سوی دیگر، محیط زیست یا محیطی که در آن زندگی می‌کنیم، در واقع بر همه تلاش‌ها و فعالیت‌های بدنی ما تأثیرگذار است و تأثیر زیادی بر چرخه زندگی انسان دارد (۷). انسان امروزه به‌علت فراموشی از محدودیت‌های محیط زیست که پیرامون زمین را احاطه کرده پا را فراتر نهاده، به‌طوری‌که محیط زیست خود را بی‌رویه برحسب نیازهای متنوع خود دگرگون کرده است و در این شرایط باید با مسائل و معضلات محیط زیست برخورد علمی کرد. با برخورداری و به‌کارگیری علوم و فنون بهداشت محیط زیست می‌توان مشکلات مذکور را به حداقل ممکن کاهش داد (۳). ورزشگاه‌ها و اماکن ورزشی از گذشته همواره به‌عنوان محیط‌هایی که در تأمین سلامت و بهداشت تن و روان انسان نقش مؤثری دارند، شناخته شده‌اند. همه افراد با هدف به‌دست آوردن تندرستی، نشاط و گذراندن مناسب و مفید اوقات فراغت به این قبیل مجموعه‌ها و سالن‌های ورزشی مراجعه می‌کنند. آنچه وظیفه مدیران اماکن ورزشی را سنگین‌تر می‌کند، این است که بکوشند تا بهداشت و سلامت جسمی و روانی کلیه ورزشکاران و مربیان و دست‌اندرکاران فعالیت‌های ورزشی حفظ شود. امروزه همه مسابقات، اماکن و مراکز ورزشی به‌گونه‌ای تحت تأثیر متقابل منطقه‌ای و جهانی با محیط زیست هستند. از این‌رو ورزشکاران بیش از سایر مردم در معرض خطرهای زیست‌محیطی قرار دارند. بنابراین علاوه بر ضرورت اهمیت ایمنی محیط زیست در مدیریت طراحی و احداث اماکن ورزشی، رعایت اصول زیست‌محیطی در برنامه‌ریزی و بهره‌برداری از اماکن ورزشی و پرهیز از ایجاد آلودگی‌های مختلفی که سبب تخریب و

صدمه زدن به محیط زیست می‌شوند، از نکات حائز اهمیت در مدیریت اماکن و فضاهای ورزشی است (۱۴). با وجود افزایش آگاهی عموم مردم دربارهٔ عوارض و پیامدهای ناشی از بی‌تحرکی، براساس شواهد موجود فقط درصد کمی از مردم جامعه از برنامه‌های ورزشی استقبال می‌کنند (۱۸). محیط شهری باید به گونه‌ای شکل و سامان داده شود که از فعالیت‌های بدنی حمایت کند. از این رو دست‌اندرکاران امور شهری باید به‌طور هدفمند حرکت در شهر را همراه با فعالیت بدنی برنامه‌ریزی کنند تا بتوان سطح فعالیت بدنی را در شهر افزایش داد. پارک‌ها، فضاهای سبز، زمین‌های بازی، سالن‌ها و استخرها از جمله محل‌هایی هستند که به افزایش فعالیت فیزیکی شهروندان کمک می‌کنند. شایان ذکر است که به‌منظور آماده‌سازی شهر برای افزایش فعالیت فیزیکی شهروندان و توسعهٔ ورزش، باید ویژگی‌های کالبدی شهر با نیازهای شیوهٔ زندگی فعال تطابق یابد (۱۹).

در قرن بیستم رشد صنعت و افزایش جمعیت، فشرده‌گی و تراکم زیاد در شهرها، به ساخت‌وسازهای فردگرایانه منجر شد. این ساخت‌وسازها به مسائل بهداشتی و تأمین حداقل نور و هوا در مناطق تراکم شهری توجهی نداشت. ضرورت ایجاد کاربری‌های جدید شهری که بتواند پاسخگوی نیازهای روزافزون و اسکان جمعیت باشد، به تدریج موجب کاهش سهم فضای سبز و باز شهری شد، در نتیجه آلودگی محیط زیست همراه با بیماری‌های واگیردار و بیگانگی مردم از هم شیوع پیدا کرد؛ انهدام طبیعت همراه با افزایش توجه انسان به منابع طبیعی آغاز و بهره‌برداری از آن جایگزین احترام به طبیعت شد؛ تصرف طبیعت تا آنجا گسترش یافت که حجم فضای ساخته‌شده در مقایسه با فضای آزاد در شهرهای این دوره با افزایش چشمگیری همراه بود. بهداشت پارک‌ها با هدف نگهداری و تأمین محیط سالم برای افراد جامعه است. رعایت اصول بهداشتی از انتقال و انتشار بسیاری از بیماری‌ها در این مکان‌ها جلوگیری می‌کند. رعایت اصول بهداشتی، ایمنی و استانداردها در طراحی پارک‌ها و فضاهای عمومی می‌تواند ساختاری مناسب به‌وجود آورد، که سبب کاهش حوادث شود (۲). با وجود استنشاق بیشتر هوا در تمرینات ورزشی هوای استنشاق‌شده به‌خوبی تصفیه نمی‌شود. تنفس مداوم از راه دهان، به مکانیزم تصفیهٔ هوا از راه بینی آسیب می‌رساند. براساس تحقیقات «انجمن ریة آمریکا»^۱، دویدن در هوای آلوده مناطق شهری به مدت ۳۰ دقیقه، معادل کشیدن یک پاکت سیگار است. براساس تحقیقات انجام‌گرفته گاز ازن حاصل از دود اتومبیل‌ها، آثار بسیار نامطلوبی بر دستگاه تنفسی انسان دارد. میزان بالای گاز ازن می‌تواند موجب کاهش ظرفیت تنفسی ریه‌ها در ورزشکاران شود و توانایی تنفسی ریه‌های آنها را دچار

1. American Lung Council

اختلال سازد. ورزشکاری که در محیط انباشته از ازن تمرین کند، دچار خس خس سینه، تنگی نفس و انقباضات قفسه سینه می‌شود. در نتیجه، در تمرینات و فعالیت‌های ورزشی خود با مشکل مواجه خواهد شد. آلودگی آب‌های محلی می‌تواند خطرهای مشابهی برای سلامت و عملکرد ورزشکاران ورزش‌های آبی مانند شنا یا انواع قایقرانی داشته باشد. آب‌های آلوده نه تنها بدبو و بدمنظره‌اند، بلکه می‌توانند ابتلا به انواع بیماری‌های عفونی را موجب شوند و حامل آلاینده‌های خطرناک شیمیایی باشند. در طول تابستان ۱۹۹۸، حدود ۹۰ نفر از ورزشکاران شرکت‌کننده در مسابقات (شنا و دوچرخه‌سواری) در البینویز آمریکا^۱ دچار نوعی تب حاد به نام «لپتوسیروسیس»^۲ شدند، این مسابقات در دریاچه «اسپرینگ فیلد»^۳ برگزار شده بود. علت این بیماری، نوعی باکتری به نام «لپتوسپیرا»^۴ است که ابتدا حیوانات را آلوده می‌سازد و سپس از راه ادرار حیوان مبتلا آلودگی به آب منتقل می‌شود (۱). امروزه، زمین خود دستخوش دگرگونی جهانی است. رشد سریع جمعیت همگام با افزایش کاربرد سوخت‌های فسیلی که اساس جوامع صنعتی را تشکیل می‌دهند، فشار فزاینده نگران‌کننده‌ای را بر محیط زیست وارد می‌کنند. تغییر اقلیم، آلودگی موجودات زنده و دیگر مشکلات زیست‌محیطی ارتباط تنگاتنگی با اعمال و رفتار ما دارند، که فعالیت‌های ورزشی نیز جزئی از آن به‌شمار می‌روند. همانند دیگر فعالیت‌های بشری، ورزش در محیط فیزیکی اجرا می‌شود و دارای تأثیراتی نیز بر آن دارد (۴).

فعالیت بدنی^۵: فعالیت بدنی شامل تمامی حرکات زندگی روزمره شامل کار، تفریح، تمرین و تمامی فعالیت‌های ورزشی است (۶). موضوع ورزش و محیط زیست از آغاز دهه ۱۹۹۰ بیش‌ازپیش در جنبش المپیک مطرح و مورد توجه قرار گرفته است. در کنفره سده المپیک که در سال ۱۹۹۴ با نام «کنفره وحدت» برگزار شد، محیط زیست از محورهای اصلی مورد بحث بود. بر این اساس در سال ۱۹۹۵ کمیسیون ورزش و محیط زیست در کمیته بین‌المللی المپیک تشکیل شد و در حال حاضر محیط زیست به‌عنوان سومین رکن المپیزم بعد از ورزش و فرهنگ مطرح است. کمیته ملی المپیک جمهوری اسلامی ایران نیز در سال ۱۳۷۶ کمیسیون ورزش و محیط زیست را تشکیل داد و فعالیت‌هایی را در این حوزه آغاز کرد. ورزشکاران به‌عنوان ایفاگران اصلی فعالیت‌های ورزشی، الگوهای عملکردی مناسبی به‌منظور بهبود وضعیت محیط زیست و حفاظت از آن دارند (۹). نتایج تحقیقات انجام‌گرفته در اروپا

- 1 . Elinoiz
- 2 . Leptosirosis
- 3 . Spring Feild
- 4 . Leptospira
- 5 . Physical Activity

نشان می‌دهد که فعالیت‌های بدنی مناسب و مرتب ۳ تا ۵ سال طول عمر را افزایش می‌دهد. با مطالعه دقیق زندگی روزانه خود، به این نتیجه می‌رسیم که بسیاری از افراد در چارچوب زندگی روزانه خود دچار فقر حرکتی‌اند (۱۰). محسنی (۱۳۸۲)، در تحقیقی به بررسی فضاهای ورزشی در منطقه تحت پوشش مرکز تحقیقات توسعه اجتماعی و ارتقای سلامت دانشگاه علوم پزشکی تهران پرداختند. نتایج نشان‌دهنده ناکافی بودن امکانات و ورزش و بهره‌مندی کمتر خانم‌ها از امکانات ورزشی منطقه بود و در مجموع ورزش‌های هوازی سهم کمتری داشتند (۱۵). فارسی (۱۳۸۵)، در پژوهشی با عنوان «بررسی وضعیت ایمنی و بهداشتی اماکن ورزشی دانشگاه‌های تهران و ارائه راهکارهای مناسب» به بررسی وضعیت ایمنی ساخت‌وسازها و تأسیسات اماکن ورزشی دانشگاه‌های کشور پرداخت. نتایج نشان داد که وضعیت ایمنی و بهداشتی اماکن ورزشی مطلوب نیست (۱۲). شارع‌پور و حسینی راد (۱۳۸۷)، در تحقیقی به بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشارکت ورزشی پرداختند که براساس نتایج رگرسیون چندمتغیره و تحلیل مسیر، متغیرهای عضویت داوطلبانه، اعتماد به دوستان و وضعیت اقتصادی خانواده و ارتباطات دوستانه به ترتیب مهم‌ترین تبیین‌کننده‌های مشارکت ورزشی‌اند (۱۱). پاسکال^۱ (۲۰۰۹)، در تحقیقی به بررسی محیط‌های اجتماعی و اقتصادی در دسترس و تسهیلات ورزشی برای ورزش‌های دویدن، شنا و ژیمناستیک در اسپانیا پرداخت. نتایج نشان داد که ارتباط مثبت و معناداری بین شرکت در فعالیت‌های ورزشی و دسترسی به محیط‌های اجتماعی اقتصادی وجود دارد (۲۵). با گسترش شهرها و شهرنشینی و افزایش جمعیت کشورهای مختلف جهان، ضرورت توسعه و ایجاد اماکن و فضاهای متناسب ورزشی نیز بیش‌ازپیش نمایان شده است. مجموعه‌های ورزشی در جهان امروز، مراکزی هستند که پرتراکم‌ترین گردهمایی‌ها و همایش‌های انسانی را برگزار می‌کنند. باید اصول و ضوابط مدرن و فراگیری برای تأمین سلامت و امنیت رویدادها، برنامه‌ها و فعالیت‌های ورزشی و عموم مراجعه‌کنندگان و استفاده‌کنندگان به اماکن پیش‌بینی و اعمال شود (۱۴). دستورکار ۲۱ جنبش المپیک به‌صراحت بر لزوم برقراری استانداردهای زیست‌محیطی و بهداشتی در مجموعه‌ها و فضاهای ورزشی تأکید می‌ورزد (۱۳). در طراحی تأسیسات و اماکن ورزشی به نکاتی مثل علاقه مردم منطقه به فعالیت بدنی، نور و جهت‌یابی، نکات ایمنی و در نظر گرفتن فضای کافی، ایمنی رفت‌وآمد، قرار گرفتن در کنار پارک‌ها و تأسیسات آموزشی و مسکونی (همجواری متناسب) و دور بودن از اماکن صنعتی، راه‌آهن، فاضلاب، برق فشارقوی، ترمینال‌ها، تأسیسات نظامی و هسته‌ای، کشتارگاه‌ها، و تأسیسات درمانی و بهداشتی (همجواری

1. Pascal

نامتناسب) توجه شود که از اماکن استفاده منطقی شود (۱۷). تحقیق حاضر درصدد است تا از دیدگاه بهداشتی و زیست‌محیطی بررسی و میزان تطابق آن را با دستور کار ۲۱ جنبش المپیک ارزیابی کند. همچنین به‌منظور پاسخ به این پرسش که آیا بین وضعیت بهداشتی و زیست‌محیطی فضاهای ورزشی با میزان انگیزش و تمایل به مشارکت شهروندان و کاربران ارتباط وجود دارد؟ در ایران، اقدام‌ها و فعالیت‌هایی پراکنده صورت پذیرفته است که در ارتباط نزدیک با تحقیق مذکور است، اما با بررسی‌های به‌عمل‌آمده درباره تحلیل وضعیت بهداشتی-زیست‌محیطی اماکن ورزشی و رابطه آن با میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان استان‌های خراسان، محقق به تحقیق مشابهی برخورد نکرد. بر همین اساس تحقیق حاضر به‌منظور تحلیل وضعیت بهداشتی-زیست‌محیطی اماکن ورزشی و رابطه آن با میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان استان‌های خراسان طراحی و اجرا شد.

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ روش توصیفی-همبستگی بود که در آن به وضعیت بهداشتی-زیست‌محیطی اماکن ورزشی و رابطه آن با میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان استان-های خراسان پرداخته شد. جامعه آماری پژوهش، کلیه فضاهای ورزشی (روباژ و سرپوشیده) استان‌های خراسان بود که براساس اطلاعات کسب‌شده از اداره کل ورزش و جوانان سه استان خراسان شمالی (۱۱۵ فضا)، خراسان رضوی (۲۸۳ فضا) و خراسان جنوبی (۱۵۴ فضا) و در مجموع ۵۵۲ فضا شناسایی شد. با فرض اینکه یکی از مهم‌ترین اهداف این مطالعه برآورد نسبت فضاهای ورزشی خراسان است که از لحاظ وضعیت زیست‌محیطی و بهداشتی در حد استاندارد و مطلوبی قرار دارند و با توجه به برآورد فاصله‌ای نسبت جامعه، حداقل حجم نمونه مورد نیاز با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS²⁰، با کران خطای مطلوب، ۹۰ مکان ورزشی انتخاب شد. روش نمونه‌گیری طبقه‌ای-خوشه‌ای تصادفی است. براساس حجم اماکن ورزشی موجود استان‌های خراسان رضوی، شمالی و جنوبی، براساس روش نمونه‌گیری طبقه‌ای ۹۰ مکان ورزشی (خراسان رضوی ۴۰ مکان، خراسان جنوبی ۲۹ مکان، خراسان شمالی ۲۱ مکان)، انتخاب شد. ابتدا اطلاعات مورد نیاز در مرحله تعیین شاخص‌ها با بررسی اسناد و مدارک و پیشینه تحقیق به روش کتابخانه‌ای جمع‌آوری شد و پس از تدوین پرسشنامه‌ها و فرم جمع‌آوری اطلاعات، یک پرسشنامه انگیزه مشارکت توسط مربیان و یک پرسشنامه توسط مدیر مربوط، پنج پرسشنامه توسط شهروندان و یک چک‌لیست زیست‌محیطی و بهداشتی توسط محقق تکمیل شد. ابزار

اندازه‌گیری این تحقیق، فیش‌برداری، تهیه و تکمیل اسناد و مدارک کتابخانه‌ای، آمار و اطلاعات کمی و کیفی بود. به‌منظور سنجش و مقایسه تطبیقی وضعیت زیست‌محیطی مجموعه‌های ورزشی، از چک‌لیست استاندارد زیست‌محیطی (حاوی ۳۹ سؤال) که سازمان حفاظت محیط زیست تدوین کرده است، استفاده شد. همچنین از چک‌لیست بهداشتی حاوی ۵۳ سؤال که توسط محقق و با استفاده از شاخص‌های داخلی و بین‌المللی که استادان فن آن را تأیید کرده‌اند، استفاده شد. این چک‌لیست شامل سیستم نمره‌دهی طیفی است. همچنین از پرسشنامه محقق‌ساخته مشارکت‌سنجی فعالیت بدنی شامل ۲۶ سؤال که براساس طیف لیکرت پنج‌ارزشی به تأیید استادان و متخصصان رسیده است، استفاده شد. روایی آن توسط استادان حوزه مدیریت ورزشی و پایایی درونی پرسشنامه‌ها به‌وسیله آلفای کرونباخ برای مشارکت ورزشی ۰/۷۴۳ و برای زیست‌محیطی و بهداشتی ۰/۹۵۲ محاسبه شد. در این پژوهش یافته‌ها در دو بخش توصیفی و استنباطی تجزیه و تحلیل شدند. در بخش آمار استنباطی از آزمون f و t و ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. کلیه عملیات آماری برحسب هدف ویژه تحقیق، با استفاده از نرم‌افزار $spss_{20}$ انجام گرفت.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش از نظر سنی و براساس جدول ۱، نشان داد که کمترین میانگین، مربوط به شهروندان (۲۳/۵۳) است که حاکی از جوان بودن جامعه مشارکت‌کننده‌هاست و از نظر جنسیت بیشترین تعداد پاسخگویان در هر سه بخش مربوط به مردان است و می‌توان گفت که مردان تقریباً سه برابر زنان در فعالیت ورزشی مشارکت داشته‌اند. تعداد مریبان مرد تقریباً شش برابر زنان و در مورد مدیران بیش از ۲۰ برابر گزارش شده است. این آمار می‌تواند برای مشارکت بیشتر بانوان مورد تأمل مسئولان قرار گیرد. به لحاظ تحصیلات در حدود یک‌سوم مدیران و یک‌چهارم مریبان دارای مدرک دیپلم و پایین‌ترند و این نسبت در شهروندان مشارکت‌کننده نزدیک به یک‌سیزدهم می‌شود. بنابراین استفاده از مریبان و مدیران تحصیل‌کرده از ضروریات اماکن ورزشی به‌نظر می‌رسد. بررسی میزان ورزش کردن شهروندان نشان داد، در حدود چهارپنجم شرکت‌کنندگان ورزش را به‌صورت منظم دنبال می‌کنند و بیش از ۵۰ درصد آنان بیشتر از یک سال فعالیت ورزشی خود را دنبال کرده و بیش از ۶۰ درصد آنان دو یا سه جلسه در هفته ورزش می‌کنند که این می‌تواند حاکی از آگاهی افراد از فواید ورزش و استقبال آنان در راستای کسب

سلامتی بیشتر باشد. همچنین نزدیک به ۶۰ درصد شرکت کنندگان بیش از شش ماه در فضای ورزشی مورد نظر فعالیت داشته‌اند که بیانگر آشنایی کامل با فضای ورزشی مربوط است.

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی آزمودنی‌ها

سن پاسخگویان		جنس پاسخگویان		تحصیلات پاسخگویان	
گروه	میانگین	انحراف معیار	گروه	مرد	زن
شهروندان	۲۳/۵۳	۷/۵۶	شهروندان	۳۴۵	۱۰۵
مدیران	۳۶/۷۲	۱۰/۳۸	مدیران	۸۶	۴
مربی‌ان	۳۱/۹۴	۸/۸۶	مربی‌ان	۷۷	۱۲
			گروه	مجموع	
			دیپلم و پایین‌تر	۴۵۰	
			فوق دیپلم		
			لیسانس		
			بالا تر		
			فوق لیسانس و		

براساس جدول ۲ وضعیت زیست‌محیطی خراسان جنوبی با متوسط ۲/۱۸۵۵، خراسان رضوی ۲/۱۶۸۹۷ و خراسان شمالی ۲/۰۳۹۰۷ به ترتیب از وضعیت بهتری برخوردار است. از نظر وضعیت بهداشتی خراسان رضوی با میانگین ۲/۵۴۶۵۷، خراسان شمالی ۲/۲۳۲۵۲ و خراسان جنوبی ۲/۲۱۲۹۴ به ترتیب از وضعیت بهتری برخوردارند.

جدول ۲. وضعیت زیست‌محیطی - بهداشتی

استان	وضعیت زیست‌محیطی			وضعیت بهداشتی		
	کمترین	بیشترین	میانگین	کمترین	بیشترین	میانگین
خراسان رضوی	۱/۴۳۵۹	۲/۹۴۸۷۲	۲/۱۶۸۹۷	۰/۳۱۸۹۳	۴/۴۳۳۹۶	۲/۵۴۶۵۷
خراسان جنوبی	۱/۴۳۵۹۰	۲/۹۷۴۳۶	۲/۱۸۵۵۹	۰/۳۸۰۹۹	۳/۴۲۳۰۸	۲/۲۱۲۹۴
خراسان شمالی	۱/۵۳۸۶۴	۲/۴۳۶/۹۷	۲/۰۳۹۰۷	۰/۲۹۶۶۶	۳/۵۸۴۹۱	۲/۲۳۲۵۲

در جدول ۳ بررسی ارتباط مؤلفه‌های وضعیت بهداشتی-زیست‌محیطی اماکن ورزشی با میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان نشان داد که بین وضعیت بهداشتی اماکن ورزشی و زیست‌محیطی اماکن ورزشی با میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان ارتباط معناداری وجود دارد ($P < .05$).

جدول ۳. نتایج آزمون ضریب همبستگی پیرسون

متغیر پیش‌بین	متغیر ملاک	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	مقدار احتمال	تعداد
وضعیت بهداشتی		۰/۸۳۱	۶۹/۰۵	۰/۰۰۰۱	
وضعیت زیست‌محیطی	مشارکت	۰/۸۷۳	۷۶/۲۱	۰/۰۰۰۱	۹۰
آگاهی بهداشتی و زیست‌محیطی	شهروندان	۰/۰۳۴	۰/۱۱	۰/۷۵۴	
علاقه بهداشتی و زیست‌محیطی		۰/۰۷۸	۰/۶۰	۰/۴۶۶	

براساس جدول ۴ بین میزان آگاهی بهداشتی و زیست‌محیطی، علاقه بهداشتی و زیست‌محیطی با میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان ارتباط معناداری وجود ندارد ($P > .5$). همچنین ارتباط بین میزان علاقه بهداشتی و زیست‌محیطی اماکن ورزشی مدیران، مربیان و شهروندان معنادار و میزان آگاهی بهداشتی و زیست‌محیطی و علاقه بهداشتی و زیست‌محیطی اماکن ورزشی مدیران، مربیان و شهروندان مطلوب است و اختلاف میزان آگاهی و علاقه آنان از میانگین قویاً معنادار است.

جدول ۴. مقایسه میانگین علاقه و آگاهی مدیر، مربی و شهروند

گروه	میانگین	انحراف معیار	T تک‌نمونه‌ای	مقدار احتمال
آگاهی مدیران	۳/۲۷	۰/۵۰۹	-۱۴/۳۹۴	۰/۰۰۰۰۱
آگاهی مربیان	۳/۲۹	۰/۶۰۹	-۱۲/۳۳۵	۰/۰۰۰۰۱
آگاهی شهروندان	۲/۷۷	۱/۰۴۲	-۵/۶۸۳	۰/۰۰۰۰۱
علاقه مدیران	۳/۸۹	۰/۳۵	-۳۷/۶۷۰	۰/۰۰۰۰۱ <
علاقه مربیان	۳/۹۲	۰/۳۱	-۴۳/۷۷۴	۰/۰۰۰۰۱ <
علاقه شهروندان	۳/۲۲	۱/۴۵	-۱۰/۵۶۰	۰/۰۰۰۰۱ <

بحث و نتیجه‌گیری

در تحقیق حاضر بین وضعیت بهداشتی اماکن ورزشی با میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان ارتباط معناداری مشاهده شد که با نتایج تحقیقات سالیس و همکاران (۲۶)، در خصوص ورزشگاه‌ها، کمیسیون ورزش و محیط زیست (۱۳۷۹) که بین وضعیت بهداشتی استخرهای ورزشی با میزان مشارکت کاربران رابطه معناداری به دست آورد، همخوانی دارد. اما یافته‌های تحقیق حاضر، اماکن ورزشی استان‌های خراسان را از نظر بهداشتی در سطح مطلوب نشان داد و شاید بتوان گفت اماکن ورزشی استان‌های خراسان از نظر بهداشتی از اماکن تهران وضعیت بهتری دارند. این نتیجه با نتایج تحقیق فارسی (۱۲)، با عنوان «بررسی وضعیت ایمنی و بهداشتی اماکن ورزشی دانشگاه‌های تهران و ارائه راهکارهای مناسب»، همخوانی ندارد. همچنین بین وضعیت زیست‌محیطی اماکن ورزشی با میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان خراسانی ارتباط معناداری وجود دارد که با نتایج تحقیقات بهمن‌پور (۸)، «ورزشکاران دوستدار محیط زیست»، مکانیک و حاصل^۱ (۲۳)، «مشارکت زنان و رابطه آن با عوامل زیست‌محیطی»، داگکاس و استاتهی^۲ (۲۲)، «نقش محیط‌های مختلف بر میزان مشارکت افراد در فعالیت‌های ورزشی»، ویلجالسون^۳ و همکاران (۲۷)، «نقش عوامل محیطی و زیست‌محیطی بر مشارکت»، آرینو و همکاران^۴ (۲۰۰۶)، وضعیت بهداشتی و زیست‌محیطی بر میزان مشارکت همخوانی دارد. به عبارتی به منظور افزایش مشارکت افراد باید به عوامل زیست‌محیطی توجه بیشتری شود (۲۲). بین وضعیت بهداشتی و زیست‌محیطی اماکن ورزشی ارتباط معناداری مشاهده شد که با نتایج تحقیقات سالیس و همکاران (۲۶) در خصوص ورزشگاه‌ها، همخوانی دارد. براساس نتایج این تحقیق می‌توان گفت که به منظور افزایش میزان مشارکت آحاد جامعه در اماکن ورزشی نیاز است مسئولان و برنامه‌ریزان تمرکز بیشتری بر مسائل بهداشتی و زیست‌محیطی این اماکن داشته باشند. میزان آگاهی بهداشتی و زیست‌محیطی مدیران، مربیان و کاربران در سطح مطلوبی قرار دارد که با نتایج تحقیقات اولدن (۲۴)، «ارتباط میان رغبت به شرکت در فعالیت‌های ورزشی با وضعیت آلودگی‌های زیست‌محیطی و آگاهی بهداشتی»، ویسی (۲۸)، «عوامل تأثیرگذار بر فعالیت‌های ورزشی»، داگکاس و استاتهی (۲۲)، که عنوان کردند محیط‌های مختلف بر میزان مشارکت افراد در فعالیت‌های ورزشی تأثیر می‌گذارند،

-
- 1 . Mechanic, D. and Hasell
 - 2 . Dagkas & Stathi
 - 3 . Vilhjalmsson
 - 4 . Arino

به‌طوری‌که آگاهی و علاقه بهداشتی آنها سبب حضور بیشتر افراد در فعالیت‌های ورزشی می‌شود، همخوانی ندارد. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی شهروندان تحت بررسی با میزان مشارکت در فعالیت بدنی شهروندان خراسانی ارتباط ندارد که با نتایج تحقیق محسنی (۱۵)، «بهره‌مندی کمتر خانم‌ها از امکانات ورزشی» همخوانی دارد. بهمن‌پور (۸)، در تحقیق خود دریافت که اقدامات حفاظتی و ایجاد محیط زیست پایدار موجب مشارکت بیشتر مردم خواهد شد. مکانیک و هاسل (۲۳)، در پژوهش خود دریافتند که عوامل زیست‌محیطی می‌تواند موجب مشارکت زنان در فعالیت‌های بدنی شود. داگکاس و استاتهی (۲۲)، عنوان کردند که محیط‌های مختلف بر میزان مشارکت افراد در فعالیت‌های ورزشی تأثیر می‌گذارند، به‌طوری‌که نزدیکی و دسترسی آسان به اماکن ورزشی سبب حضور بیشتر افراد در فعالیت‌های ورزشی می‌شود. نتایج نشان داد که بین وضعیت بهداشتی و زیست‌محیطی اماکن ورزشی با میزان انگیزه مشارکت شهروندان در استفاده از اماکن ورزشی ارتباط معناداری وجود دارد. این اطلاعات نشان می‌دهد هرچه وضعیت بهداشتی و زیست‌محیطی اماکن ورزشی مطلوب‌تر باشد، میزان مشارکت کاربران افزایش خواهد یافت. بنابراین توجه بیشتر مسئولان در این مقوله را می‌طلبد که با بهبود شرایط بهداشتی و زیست‌محیطی مکان‌های ورزشی افزایش میزان مشارکت شهروندان را موجب شوند. همچنین با توجه به اینکه علاقه و آگاهی بهداشتی و زیست‌محیطی مدیران، مربیان و کاربران با میزان مشارکت شهروندان در فعالیت‌های بدنی ارتباط دارد، باید برنامه‌هایی برای افزایش علاقه و آگاهی آنها گذاشته شود و از این طریق میزان مشارکت آنها افزایش یابد. با توجه به اینکه وضعیت بهداشتی با وضعیت زیست‌محیطی اماکن ورزشی ارتباط دارد، و هر یک از آنها نیز با میزان مشارکت شهروندان در فعالیت‌های بدنی ارتباط دارند، باید با بهبود وضعیت بهداشتی، وضعیت زیست‌محیطی اماکن ورزشی بهبود یابد و از این طریق میزان مشارکت در فعالیت‌های بدنی شهروندان افزایش پیدا کند.

منابع و مأخذ

۱. اقبالی، محمدحسین (۱۳۸۶). بهداشت و ورزش، انتشارات بامداد کتاب، ص ۱۶-۱۲.
۲. امامی، عوض (۱۳۸۹). ارزیابی اماکن ورزشی تفریحی گلستان، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، دانشگاه بیرجند، ص ۳۱-۲۶.
۳. امیر بیگی، حسن (۱۳۸۱). اصول بهداشت محیط، انتشارات رفیع، ص ۸۷-۸۱.

۴. بحرالعلوم، حسن (۱۳۸۵). مبانی مدیریت سازمان‌های ورزشی، انتشارات دانشگاه صنعتی شاهرود، چ اول، ص ۳۴۹.
۵. حسامی، لقمان؛ جلالی فراهانی، مجید؛ سلیمانی، خالد (۱۳۹۳). «تبیین وضعیت ایمنی استادیوم‌های فوتبال لیگ حرف‌های کشور»، مدیریت ورزشی، دوره ششم، ش ۲، ص ۳۴۴.
۶. بخشنده، محمد (۱۳۸۷). ارتباط بین پرداختن به فعالیت‌های بدنی و کیفیت زندگی، پایان‌نامه تحصیلی رشته تربیت بدنی، دانشگاه شمال، ص ۳۸-۳۱.
۷. بلوچی، رامین (۱۳۸۵). "ورزش و محیط زیست". اولین همایش ملی شهر و ورزش، http://www.civilica.com/Paper-NCCS01-NCCS01_029.html.
۸. بهمن‌پور، هومن (۱۳۸۴). "راهنمای هم‌اندیشی با ورزشکاران دوستدار محیط‌زیست". کمیته ملی المپیک ایران، ص ۱۰۹-۱۰۲.
۹. بهمن‌پور، هومن؛ مافی، امیر (۱۳۸۴). راهنمای ورزش و محیط‌زیست، انتشارات کمیته ملی المپیک، ص ۱۱۷-۱۱۵.
۱۰. جلالی فراهانی، مجید (۱۳۸۹). مدیریت اوقات فراغت و ورزش‌های تفریحی، چ چهارم، انتشارات دانشگاه تهران، ص ۲۲۱.
۱۱. شارع‌پور، محمود؛ حسینی‌راد، علی (۱۳۸۷). بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشارکت ورزشی (مطالعه موردی شهروندان ۱۵-۲۹ ساله شهر بابل، دانشگاه مازندران، ۱۵ (۷۳)، ص ۱۵۳-۱۳۱).
۱۲. فارسی، علیرضا (۱۳۸۵). بررسی وضعیت ایمنی و بهداشتی اماکن ورزشی دانشگاه‌های تهران و ارائه راهکارهای مناسب، طرح پژوهشی پژوهشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، ص ۵۴-۴۰.
۱۳. فرحانی بغلانی، سرور (۱۳۸۳). دستورکار ۲۱ جنبش المپیک، چ اول، انتشارات کمیته ملی المپیک، ص ۲۷.
۱۴. کاشف، میر محمد (۱۳۸۸). مدیریت اماکن و فضاهای ورزشی، انتشارات بامداد کتاب، ص ۷۱-۶۶.
۱۵. محسنی جواد و همکاران (۱۳۸۵). بررسی فضاهای ورزشی در منطقه تحت پوشش مرکز تحقیقات توسعه اجتماعی و ارتقاء سلامت دانشگاه علوم پزشکی تهران، «مجله علوم پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اراک»، ص ۶۵.
۱۶. مقصودلو، بیژن (۱۳۸۷). مبانی طرح‌ریزی و پیاده‌سازی سیستم مدیریت جامع بهداشت، ایمنی و محیط زیست (HSE)، چ اول، نشر فدک ایساتیس، ص ۲۷۱.

۱۷. مظفر، فرهنگ؛ مهدیزاده سراج، فاطمه؛ میرمرادی، سیده سمیه (۱۳۸۸). بازشناسی نقش طبیعت در فضاهای آموزشی. نشریه علمی پژوهشی فناوری آموزش، ج ۴، ص ۲۱-۷.
۱۸. مهدی‌زاده، رحیمه؛ اندام، رضا (۱۳۹۳). «راهکارهای توسعه ورزش همگانی در دانشگاه‌های ایران»، مطالعات مدیریت ورزشی، ش ۲۲، ص ۱۶.
۱۹. نوروزی سید حسینی، رسول؛ دهقانی‌زاده، رضا؛ هنری، حبیب؛ یوسفی، بهرام؛ نوروزی سید حسینی، ابراهیم (۱۳۹۲). تحلیل مکانی فضاهای ورزشی با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی (GIS) و ارائه مدل مطلوب (مطالعه موردی: منطقه یک شهر تهران)، مدیریت ورزشی، ش ۴، ص ۶.
۲۰. یدالله‌زاده، عهدیه (۱۳۸۴). بهداشت و ورزش، تهران- بنیان علوم تهران، ص ۱۰۵-۸۴.
21. Aarnio, M., winter, T., Kujala, U., Kaprio, J. (2002) "Associations of health related behavior", social 337-342.
22. Dagkas, S., & Stathi, A. (2007). "Exploring social and environmental factors affecting adolescents' participation in physical activity". *European Physical Education Review*, 13; PP. 369 – 385.
23. Mechanic, D. and Hasell, S. (2003). "Adolescent competence, psychological well-being and self-assessed physical health". *Journal of Health and Social Behavior*. 28: 364 - 374.
24. Olden Kenneth, (2005), "Urban sprawl and public health, *Environmental Health Perspective*", vol 113. Iss3, p:202-207.
25. Pascual, Cruz, Enrique. Regidor, David, Martínez, M. Elisa, Calle, Vicente, Domínguez (2009). "Socioeconomic environment, availability of sports facilities, and jogging, swimming and gym use". *Journal homepage: www.elsevier.com/locate/healthplace*. *Health & Place* 15 (2009) 553–561.
26. Sallis, J.F., Prochaska, J.J., Taylor, W.C., (2000). "A review of correlates of physical activity of children and adolescents". *Medicine and Science in Sports and Exercise* 32, 963.
27. Vilhjalmsón, R., and Thorlindsson, T. (1998). "Factors related to physical activity: A study of adolescents". *Social Science Medicine* 5: 665-675.
28. Weiss, M. R (1993). "Psychology effects of intensive sport participation on children and youth: self-esteem and motivation". In B.R. Chailly & A. J. Pear (Eds), *Intensive participation in children's*, p:389-395.